

Het KZGW-gebouw in de Wagenaarstraat, datering 1895-1905 (collectie Zeeuws Archief, Zeeuws Genootschap, ZI-P 299-11240).

Vroegmiddeleeuwse metalen voorwerpen, gevonden op het strand van Domburg-Oostkapelle. Uit: *Eerste Verhandeling van Rethaan Macaré, 1838* (collectie Zeeuws Archief, Zeeuws Genootschap, ZI-III-0466-4).

De archeologische collectie van het Zeeuws Genootschap

Volgend jaar bestaat het Koninklijk Zeeuws Genootschap der Wetenschappen 250 jaar. De SCEZ heeft een bijzondere band met het KZGW omdat een deel van de archeologische collectie van het genootschap in het depot van de SCEZ bewaard wordt. Daarom in dit nummer extra aandacht voor de rijke historie en collectie van dit toch wel unieke en voor Zeeland belangrijke instituut.

Geschiedenis genootschap

Het 'Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen' werd in 1769 door enkele Vlissingse regenten opgericht. Het doel was een bijdrage te leveren aan het beoefenen van wetenschap in de Nederlandse Republiek. In 1784 ontstond een Middelburgse afdeling en vanaf 1801 werden beide afdelingen samengevoegd. Zeeland had geen universiteit en kreeg zo toch een eigen instituut dat de bestudering van natuur en cultuur nastreefde, aanvankelijk wel met een religieuze doelstelling: men bestudeerde 'Alles dat God geschapen had'. Er werden bijeenkomsten georganiseerd, 'Verhandelingen' uitgegeven, prijsvragen uitgeschreven en collecties aangelegd, maar liefst twaalf in totaal: Boeken, Handschriften, de historische topografische atlas *Zelandia Illustrata*, Natuurhistorische objecten, Schelpen, Fossiele

botten, Gesteenten en mineralen, Kunst, kunstnijverheid & historische voorwerpen, Volkenkundige voorwerpen, Munten & penningen, Muziekinstrumenten en Archeologische voorwerpen.

Er was een eigen museum waar alles te bewonderen was, eerst in de Latijnse Schoolstraat in Middelburg en, toen dat in 1888 te klein werd, in de Wagenaarstraat. Na de Tweede Wereldoorlog bleek het onmogelijk dat statige pand te behouden. De collecties boeken, handschriften en prenten waren al ondergebracht bij het Zeeuws Archief en de Zeeuwse Bibliotheek. Vervolgens werd er gezocht naar een oplossing voor het beheer van de driedimensionale voorwerpen. Die werd gevonden door het samenvoegen van het genootschapsmuseum met het Middelburgs

De 'Steenen kamer' in het museum in de Wagenaarstraat, 1894 (collectie Zeeuws Archief, Zeeuws Genootschap ZI II 687-5).

Kunstmuseum. Het nieuwe Provinciaal Zeeuws Museum aan het Abdijplein opende in 1972 haar deuren. Het kreeg onder andere als taak om bovengenoemde collecties te beheren en er tentoonstellingen mee te organiseren. Het KZGW, - de K van Koninklijk, verwierf het genootschap bij het 200-jarige bestaan -, is een van de weinige nog bestaande wetenschappelijke genootschappen in Nederland en is het enige dat al zijn collecties nog heeft. Volgend jaar bestaat het als zodanig 250 jaar en dat gaat gevierd worden.

Archeologische collectie

In de achttiende eeuw verzamelde men, zoals het in die tijd gebruikelijk was, vooral artefacten uit verre streken zoals het Midden-Oosten, Turkije, Griekenland en Italië. De verzamelaars uit die tijd, 'antiquaren' genoemd, verzamelden vooral mooie objecten en niet zozeer de gegevens van de vondstplaatsen. Ze klaagden dat in hun eigen West-Europa niet zulke prachtige oudheden te vinden waren. Totdat men in de negentiende eeuw, de tijd van het opkomend nationalisme, oog kreeg voor vondsten uit de eigen regio, ook in Zeeland.

De eerste Zeeuwse archeologische vondsten van het KZGW zijn die uit de collectie van J.A. Rethaan Macaré. Deze Middelburgse bestuurder verzamelde vooral de munten die op het strand Domburg-Oostkapelle werden gevonden, maar nam en passant ook andere metalen voorwerpjes aan. Ze staan gepubliceerd in zijn twee 'Verhandelingen', van 1838 en 1856. Toen de verzamelaars in het veld de weg naar het genootschap hadden gevonden, groeide de

Onderzoek aan middeleeuwse zwaarden door masterstudent Jasper Boelsma, 2017 (foto Aagje Feldbrugge).

collectie verder aan, met vondsten uit heel Zeeland. Belangrijke conservatoren na Rethaan Macaré waren J.C. de Man, zijn dochter M.G.A. de Man, P.C. van der Feen en, na zijn pensionering J.A. Trimpe Burger. Jan Trimpe Burger werkte als archeoloog in dienst van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek van 1957 tot zijn pensionering in 1986 in Aardenburg aan de opgravingen van het Romeinse *castellum*. Door zijn betrokkenheid bij de Zeeuwse archeologie wist hij veel van de genootschapscollectie. In 1971-1972 richtte hij de drie kelders van het nieuwe museum aan het Abdijplein in met archeologische voorwerpen van het KZGW. In 1971 werd hij de eerste provinciale archeoloog van Zeeland. Hij kreeg daarvoor in Middelburg een kantoor op een van de, destijds ongeklimateerde, zolders van dat museum, met een moeilijk te bereiken depot, één zolder verder.

De niet-geëxposeerde artefacten van de genootschapscollectie lagen daar ook. In 1982 wist hij een betere ruimte te regelen, aan de overkant van de Balans. De artefacten van het Zeeuws Genootschap die in het museumdepot lagen, verhuisden mee; wat op dat moment geëxposeerd werd, bleef in het museum. Sindsdien ligt de archeologische genootschapscollectie op twee plaatsen: in het Zeeuws museum en in het provinciaal depot (eerst het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten, vanaf 1998 het Provinciaal Archeologisch Centrum Zeeland en sinds 2001 het Zeeuws Archeologisch Depot van de SCEZ). Voor het beheer van de genootschapscollecties heeft het KZGW bruikleenovereenkomsten met het Zeeuws Museum en de SCEZ gesloten. ▶

De collectie bestaat nu in grote lijnen uit de volgende groepen: vondsten van het strand en duingebied tussen Domburg en Oostkapelle, van het strand en duingebied van Westenschouwen, van verdronken plaatsen van Zuid-Beveland, uit afgegraven vliedbergen, van de herinrichting van Walcheren, Beveland en Tholen na 1945 en individuele, losse vondsten uit alle Zeeuwse windstreken. Met de aanstelling van Jan Trimpe als provinciaal archeoloog in 1971 en de veranderde wet- en regelgeving kwam er logischerwijs zelden meer wat bij. De vondsten zijn vrijwel alle verzameld 'op het zicht', gewoon, door ze op te rapen. Een heel enkele keer zijn ze door goed begeleide opgravingen aan het licht gebracht, bijvoorbeeld tijdens vliedbergonderzoek direct na de oorlog, maar nooit via een metaaldetector; die werd vóór 1980 niet ingezet voor archeologisch onderzoek.

Sinds vier jaar heeft de collectie weer een eigen genootschapsconservator in de persoon van Aagje Feldbrugge. Zij heeft als taak de collectie goed te 'ontsluiten', toegankelijk te maken voor onderzoekers en expositiemakers. De ligging op twee plaatsen is een

complicerende factor, evenals de twee verschillende databases die aangelegd zijn. Maar inmiddels hebben verschillende wetenschappers de weg naar de collectie in de depots van het Zeeuws Museum en de SCEZ al gevonden. Bij de onderzoeken die plaatsvinden werkt de genootschapsconservator samen met de adviseurs archeologie van de SCEZ om zo zoveel mogelijk nieuwe kennis op te doen over het gezamenlijke Zeeuwse bodemarchief. Zij beschikt bij de SCEZ over een werkruimte en maakt gebruik van de daar aanwezige faciliteiten. Zo wordt er op dit moment hard gewerkt aan de voorbereiding van de jubileumtentoonstelling in Museum Terra Maris in Oostkapelle. Deze zal gaan over de nederzetting Walichrum, die in de middeleeuwen aan de noordkant van Walcheren heeft gelegen. Een overzicht van de komende jubileumexposities in Middelburg, Goes, Axel, Sluis, Sint-Maartensdijk en Zierikzee is te vinden op de website www.kzgw.nl/jubileum. Lid worden kan ook via deze site.

Aagje Feldbrugge, conservator
Karel Meertens, bestuurslid

Polderhuis vernieuwt vaste expositie

Impressieschets van de zolderruimte van Polderhuis Westkapelle (artist impression Huib Meulblok).

Het Polderhuis Westkapelle viert in 2019 zijn derde lustrum. De afgelopen veertien jaar werd de collectie met objecten en de exposities uitgebreid, maar op hoofdlijnen bleef de museumpresentatie ongewijzigd. Het is tijd voor een frisse wind.

Begin december zijn de herzieningswerkzaamheden gestart onder de toezichtende ogen van bezoekers aan het Museumcafé, waar wisseltonstellingen en allerlei activiteiten gehouden worden tijdens de herinrichting. Het Polderhuis blijft een geschiedenismuseum. Geschiedenis kun je niet achteraf wijzigen, maar de presentatie ervan wel!

De Westkappelse zeedijk is een hoofdthema dat in de nieuwe expositie op een bijzondere manier getoond zal worden op de eerste verdieping. Daar komt ook een expositiewand voor kunst. De aftrap is voor een reizende kunstenaar die honderd jaar geleden door Europa trok en

een prachtige nalatenschap aan Westkapelle en omgeving laat zien: foto's en schilderijtjes uit de periode 1910-1915. Deze expositie is een jaar lang te zien. De eerste verdieping krijgt bovendien een multifunctioneel karakter door de invulling van bioscoopmiddagen, presentaties en workshops.

De oorlog blijft een hoofdthema dat niet geschuwd wordt en op de begane grond op een indringende interactieve manier gepresenteerd zal worden. Op de Cultuurmuur in het Museumcafé start een tijdelijke expositie 'Westkapelle en haar kerken, toen en nu' in samenwerking met drie kerken. Op 9 februari 2019 is de vernieuwde expositie open voor het publiek.